

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 111 1990

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Ulla-Britta Lagerroth, Margareta Wirmark

Stockholm: Inge Jonsson, Kjell Espmark, Ulf Boëthius

Umeå: Sverker R. Ek

Uppsala: Thure Stenström, Lars Furuland, Bengt Landgren

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen,
Slottet ing. AO, 752 37 Uppsala

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,
Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. AO, 752 37 Uppsala

Utgiven med understöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* bör vara maskinskrivna med dubbla radavstånd och eventuella noter skall vara samlade i slutet av uppsatsen. Titlar och citat bör vara väl kontrollerade. Observera att korrekturändringar inte kan göras mot manuskriptet.

ISBN 91-87666-04-9

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by

Almqvist & Wiksell Tryckeri, Uppsala 1991

Algulins konstaterande: »I och med 1800-talet synes litteraturen inom de stora asiatiska kulturerna avta i kvalitet och betydelse», mot bakgrund av Bernt Olssons ordknappa utblick förut. Liksom i Litteraturens historia (Redaktör: Hans Hertel), del 4 (1720–1830), får man en nyttig orientering om »den orientaliska renässansen», orientsvärmeriet i början av 1800-talet i Västerlandet. Algulins framställning har en mer schvungfull prägel än Olssons sobra prosa; man kan bara frukta att studenterna tar sig för huvudet inför formuleringar som »känslomässigt engagerande och upprörande liv under historiens retoriska yta». Hur som helst rör sig Algulin med påfallande hemmastaddhet i romantikens landskap, där han väljer att från den engelska romantiken passera över Jena-romantik och Heidelberg-romantik till den franska. Det är en nackdel, när det gäller att förmedla en helhetsbild av Victor Hugo, att tvingas behandla Hugos dramatik på ett håll, hans romaner på ett annat, ja Hugo får dessutom inta en plats bland »andra» i översikten Stendhal-Balzac-Flaubert och figurera som ingress till Baudelaire och annan fransk poesi. Härtill kommer innerspaltens författarbiografi.

Pusjkins verkliga storhet är inte lätt att upptäcka för den som inte kan ryska, konstaterar Algulin medan slavisten Peter Ulf Möller i Litteraturens historia, del 4, betonar: »För ryssarna däremot är Púšjkin ett poetiskt vällyd.» De stora ryska 1800-talsberättarna porträtterar Algulin emellertid med den äran och Dostojevskij-avsnittet framstår rentav som en höjdpunkt i hans framställning. De kvinnliga samhällskildrarna, George Eliot m. fl., sammanförs och ett annat avsnitt rubriksätter Algulin med en glimt i ögat: Dickens, Thackeray & Friends. Man noterar Algulins strävan att ge belysande stilprov. Anmärkningsvärt fyllig ter sig hans redogörelse för den engelskspråkiga efterromantiska poesin liksom för dramatiken i olika europeiska länder kring 1800-talets mitt. Lovvärt är att operan och överhuvud musikteatern uppmärksammas.

Ingemar Algulin, som förut har manifesterat sig som en fin kännare av modernistisk lyrik, kunde gärna ha offrat några sidor av sin skildring av naturalismens framväxt för att ha fått möjlighet att uppehålla sig längre vid »modernismens rötter», vid Baudelaire, Rilke, Yeats och andra. Samhälleliga och idéhistoriska aspekter anlägger han hur som helst med påfallande säkerhet i sina bakgrundsteckningar av tidsanda och kulturklimat under 1800-talets senare decennier. Från exotism till imperialism heter ett avsnitt som mynnar ut i en snabböversikt över kolonialismens negativa följder för de inhemska litteraturerna i de utomeuropeiska världsdelen.

I sitt stora slutparti om 1900-talslitteraturen följer Algulin upp de avantgardistiska rörelserna omkring 1910 alltifrån italiensk futurism; därmed blir det lyriken som står i förgrunden i hans framställning ända fram till avsnitt som Den amerikanska poesins *boom* och Latinamerikansk lyrik. Så får Romankonstens förnyelse ta vid, i Frankrike, England, Tyskland, Amerika osv. Redogörelsen för mellankrigstidens berättarkonst avslutas med en orientering om Populärlitteraturens expansion. Med den expressionistiska

dramatiken som utgångspunkt behandlar Algulin dessutom nyskapande dramatik.

Den nordiska litteraturen beaktas av Algulin i avslutning till det moderna genombrottet; Kierkegaard är visserligen hänvisad till en innerspalt men Ibsen behandlas i den löpande texten och likaså Jacobsen, Bang och Hamsun som ju alla hade internationell renommé. Sedan sjunker den nordiska litteraturen totalt under synranden; Karen Blixen-Finecke omnämns sålunda ej. Att Strindberg fortsätter att figurera ännu i samband med Beckett och den nya latinamerikanska prosan är en annan sak.

Vad blir det då av det globala perspektivet? I sin slutrevy Från efterkrigstid till våra dagar framhåller Algulin i en med samma fasta hand utformad bakgrundsteckning hur världslitteraturen under senare årtionden har blivit mer global än någonsin. Och han fogar till sin karakteristik av Den latinamerikanska romanen några sidor om andra fjärran kontinenters litteraturer. Om också Olssons och Algulins volym inte kan sägas ha full täckning för sin titel *Litteraturens historia i världen* – den västerländska litteraturens dominans är alltför stor – har man all anledning att saluera fullbordandet av detta imposanta översiktsverk där bildflödet går i svartvitt och hålls i strama tyglar. Textsidorna tycks mig alltför kompakta; blankrader borde ha tillgripits för att markera övergångar i framställningen från den ena författaren till den andra, från Balzac till Flaubert, från Dostojevskij till Tolstoj osv. Som lärobok betraktad ter sig Litteraturens historia i världen i massivaste laget, som uppslagsbok har man bara att välkomna den. Smärre felaktigheter och inadvertenser, påtalade av recensenter och felfinnare, bör lätt kunna elimineras för en ny upplaga.

Ulf Wittrock

Schwedische Literatur in deutscher Übersetzung 1830–1980. Eine Bibliographie bearbeitet von Regina Quandt hrsg. von Fritz Paul und Heinz-Georg Halbe. I–VII. Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen 1987–1988.

Stagnelius' Gesammelte Werke förelåg i sex band i Skandinavische Bibliothek 1851 i översättning av K. L. Kannegiesser. Han hade likaså tagit sig an Erik Sjöberg (Vitalis) vars Gedichte 1843 utgavs i Ausgewählte Bibliothek der Classiker des Auslands. Överhuvud manifesterade sig i Tyskland alltifrån 1800-talets mitt ett starkt intresse för de skandinaviska nationallitteraturerna; det framgår också av antologier som Schwedens Dichterhain (1853) och Album schwedisch-finnischen Dichtung (1868), där Edmund Lobedanz översatt Tegnér och Geijer, Atterberg och Runeberg och många fler. Ett stort anlagt försök att ställa upp ingenting mindre än Bildersaal der Weltliteratur gjorde Johannes Scherr, varvid den väldiga volymen från 1848 ett par decennier senare uppdelades på två stora band. Förlaget Kröner i Stuttgart kunde rentav vid 1880-talets mitt trycka en starkt utökad upplaga på tre 500-sidiga volymer. Urvalet av

den svenska diktningen ter sig relativt tunt, men så sträcker sig också antologin från »morgonländernas» poesi – indiers, kinesers, persers osv. – ända till den nygrekiska lyriken.

»Den gotiska skolan» i svensk diktning fick en anmärkningsvärt fyllig presentation genom den tredje bandet (1860) av Hausschatz der schwedischen Poesie; verket var planerat att omfatta fyra band, men enbart tredje delen kom att föreligga. Framför allt var det Esaias Tegnér som fick representera den götiska poesin, men Geijer, Ling, Nicander och andra finns med. Tegnér skulle på 1800-talet länge hålla en stark position inom den tyska bokutgivningen. Die Fri-thiofs Sage utkom i en rad översättningar och i en mängd utgåvor, och förlagen publicerade Poetische Werke (1–2, 1836–37), Sämtliche Gedichte (1840) av utomstående givits orätta proportioner.» Torsten förelåg en antologi som Schweden-Sang. Esaias Tegnér med Fr. Ohnesorge som översättare.

Almqvists Drottningens juvelsmycke förelåg i tre utgåvor på olika tyska förlag 1842–46 och i Sammling schwedischer Musterromane 1844 ingick en volym med Skällnora kvarn och Kapellet. Flera andra Almqvist-översättningar förekom dessutom på 1830- och 40-talen. Es geht an ingick sålunda 1846 i Das belletristische Ausland och Gabriële Mimanso 1842 i Bibliothek der besten und neuesten schwedischen Romane. Sedan Ellen Key lancerat Sveriges modernaste diktare satsade Insel Verlag 1912 på Werke. Auswahl in 2 Bänder med A. Mens som Almqvist-tolkare. Men aldrig låg Love Almqvist tillnärmelsevis i paritet med Fredrika Bremer, Emelie Flygare-Carlén och Alfred av Hedenstierna (Sigurd).

Uppgifter av det här slaget har länge stått att hämta i allehanda bibliografiska källor men de finns nu sorgfälligt inarbetade i sjubandsbibliografin *Schwedische Literatur in deutscher Übersetzung 1830–1980* (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen). Fritz Paul och Heinz-Georg Halbe konstaterar i det första bandets förord att planen ursprungligen hade varit att ta året 1700 som utgångspunkt, något som emellertid visat sig ogenomförbart, »wegen der allgemein bekannten Schwierigkeiten bei der bibliographischen Erfassung deutscher Titel vor 1830 und der entsprechenden Parallelsituation in Schweden vor 1830». Om också målsättningen således starkt hade reducerats skulle bibliografins omfång komma att överträffa alla gjorda beräkningar. »Die kulturellen Beziehungen zwischen Deutschland und Schweden verliefen offensichtlich nicht, wie manchmal vermutet wurde, auf einer Einbahnstrasse ausschliesslich in nördlicher Richtung. Schweden hat dem deutschen Sprach- und Kulturraum in den letzten 150 Jahren mehr geben können, als selbst erfahrene Fachleute anfänglich vermuten kann. Die Zahl der übersetzten Autoren und Werke, der Mehrfachübersetzungen und der Übersetzer spricht für sich selbst.»

Det tunga insamlingsarbetet för den bibliografiska sammanställningen har bedrivits av Regina Quandt och hennes team av medarbetare i Bochum. Eftersom de utnyttjade bibliografiska källorna visade sig ingalunda felfria blev målsättningen »durch Autopsie Unstimmigkeiten zu klären und Korrekturen vorzu-

nehmen. In etwa 10% der Fälle verlief die Suche nach Büchern im gesamten deutschsprachigen Raum ergebnislos.» Som den föreligger omfattar bibliografin mer än 900 översatta författare och över 10000 översatta originaltitlar liksom cirka 700 översättare. Med rätta hävdar de båda utgivarna att bibliografin inte bara bör kunna göra tjänst som referensverk, »sondern zugleich auch Grundlage für weiterführende Forschungen, etwa im Bereich der Rezeptions- und Wirkungsgeschichte, der kulturellen Beziehungen oder der literarischen Übersetzung sein».

Den första delen upptar antologier alltifrån Abendländische Lyrik (1969) och Nelly Sachs' Aber auch diese Sonne ist heimatlos (1957) med dess tolkningar av modern svensk lyrik. Nelly Sachs återkom 1965 med Schwedische Gedichte, där Södergran, Edfelt, Thoursie och Tranströmer presenterades i rika dikturval. Men redan 1947 hade Von Welt und Granit (Aufbau Verlag) förelegat som omspände svensk lyrik från Dan Andersson till Lindgren och Vennberg. Band II–VI rymmer författare (A–Z). Der schwedische Anakreon betitlas 1856 en mäktig samling av Bellmans poesi, åter ett belägg för den livaktiga receptionen av svensk och skandinavisk litteratur redan före det moderna genombrottet. Men först kring sekelslutet manifesterar sig väl på bredare front vad utgivarna betecknar som en svensk-tysk litterär översättningskultur. Översättarregistret underlättar i hög grad en överblick över Marie Franzos' och alla de andras trägna verksamhet. Strindberg visar sig uppta ett par hundra sidor, Selma Lagerlöf 150 sidor i den bibliografiska förteckningen.

Bibliografin ger också möjlighet att följa hur svenska författare som Heidenstam och Sven Hedin omhuldas under Tredje riket och hur många författare nu inte längre får sina verk översatta. Man kan också studera hur bokutgivningen av svenska författare avsevärt skilde sig åt i Öst- och Västtyskland. Intresset för svensk litteratur stegrades på 1960-talet, varvid ett markant inslag i väst blev antologier som Liebe (1965), Liebe in Schweden (1968) och Mehr Liebe in Schweden (1971) med Bengt Anderberg som utgivare. Kon mjölkades tydligen ända tills den sinade. Bibliografin visar Astrid Lindgrens suveräna position men också hur författarparet Maj Sjöwall och Per Wahlöö slår knockout på den tyska läsekretsen och hur Lars Gustafsson inleder sitt segertåg på den tyska bokmarknaden.

Ulf Wittrock

Forskning och vitterhet I–III. Svenska Litteratursällskapet i Finland 1885–1985. Helsingfors 1985–89.

I trebandsverket *Svenska Litteratursällskapet i Finland 1885–1985* tecknar Torsten Steinby i *Del I Det första halvseklet* sällskapetets historia fram till dess femtioårsjubileum 1935. För *Del II Det andra halvseklet* svarar Olof Mustelin. *Del III* innehåller ett Register som har sammanställts av Magnus Pettersson.

Gunnar Svanfeldt anmärker i sin historik *Svenska Litteratursällskapet 1880–1980* (Almqvist & Wiksell,